

גה א מ"י פ"י מהלכות
נזק ממון הלכה ב
והלכה ג ופ"ה הל' ב
ג ב ג מ"י שם פ"ה
הלכה ב סנה עשין
ג ד מ"י פ"ב מהל'
לשונות הלכה א ופ"ה
מהל' נחלת הלכה ח סנה
לארון סה עשין ו טו ש"ע
ה"ע פ"ג ט ע"ג א
גה ה מ"י פ"ה מהל'
נזק ממון הלכה ב
סנה עשין טו
ג ב ד מ"י פ"ד מהל'
חובל ומיטק הלכה א ב
סנה עשין ע טור ש"ע
ח"מ ט' חכ"ט ע"ה פ"י
סא ט' מ"י שם הלכה ד
טו ש"ע שם ע"ג א

ונימא רבי עקיבא לנפשיה. ולא
אומם תירוצים וכשומר לו
לו לגמרא דמסתמא היה יודע ומה
ליה דרבה דאי אין השור בסקילה
וא"ת ודלמא אם כופר לא דריש
ואם עבד דריש וי"ל כיון דלא דריש
אם כופר כ"ש דלא דריש אם עבד
כדמוכח לקמן: **אלא** אמר רב
אסי ב"ר. וא"ת ומה דומקו לתרץ
נימא דגם ר"ע היה יודע וסובר
אומו דמיון שהשיב לו ר"א וסבר
דלמא אית ליה טעמא אחרינא כדאמר
לעיל אקדם ושחטו וי"ל דגבי טעם
דקדם ושחטו שייך לומר הכי שאינו
טעם טוב (ס) דפרשית לעיל אבל
אטעם דהמית על פי עד אחד וגבי
טעמא דנתכוין לא שייך למימר דלמא
אית ליה טעמא אחרינא דטעמים
כשזכין הן וליכא למפרך עליהו מדרי:
ועבד יפה סלע נותן (א) אע"ג
דשוה ק' אין נותן אלא
שליש מ"מ כיון שנותן קצנה של
שליש אע"פ שאין שוה אלא סלע
או יותר שלטעם הקצנה עומדת א"כ
גם כשהשור אין שוה כלום קיימת:
מה כשהייב בן חורין חלקת בין
תא למועד. בריתא זו מוכחא
דר"ע לא קבל תשובה דר"א דהא לא
דריש ר"ע נקי מחלי כופר ואפילו
הכי פטור כאלו צתם והיינו משום
דכי לא מייחייב סקילה פשיטא דפטור
מכופר: **נקי** מדמי עבד. פירוש
משלשים של עבד ויש מפרשים
דאפילו דמים לא משלם וכ"ש קנס:
וחוה ליה ראוי. אף על גב דריש
נוחלין (ב"ב דף ק"ג). דריש
דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק
מתקרא אחרינא מהכא לא נפקא דהוה
אמינא דשאינו כופר ללעולם הוה ראוי
ולא אחי מיניה שאר עבד ראו וכו' וכו'
נמי לא נפיק מהתם דהתם בירושה
שנפלה לאחר מיתת האשה אין הבעל
נוטל בראוי אבל כופר דממיס
נעשה החבלה שהכופר בא על ידה
הוה אמינא דנוטל (ט) נותן נזק
וצער אשה. נקט נזק ונער לפי
שרגילות הוה שנתעבת יותר וגם
נפחתין דמיה כשנפלת ע"י הכאה
מכשולדת צומנה אבל ריפו ושנת
אורחא דמילתא הוה שאין לרישה
ריפו וגם אינה מתעטלת יותר
ממלאכה משאר יולדת וכזה היה
סופה כשתלד וא"ת ונזק מ"ט לא
חשיב וי"ל נמכוין לנייש זה ובייש זה
פטור לר"ש כהובל (לקמן דף טו).
ומיירי דנתכוון להכות חזירו והכה
האשה כפשיטא דקרא:

היתרה שפחה ונשתחררה או
גורת ובה. פ"ה נמטברה
מן הגר ומן המשומר וכן משמע
בהפדה (לקמן דף מטו). דקאמר לא
שוו אלא שחבל בה בחיי הגר ואין
לומר כרבי"א שנתעברה בעודה
שפחה דאין לבעל כלום דשל אדון
יניחו ועכשיו נשתחררה כדמשמע
לישנא דהיה שפחה דהא בהפדה (ס)
לה בניס קאמר ולהכי נקט ונשתחררה
דנקט שפחה וגורת

נעני למימר שלא היה יודע
רבי אליעזר קבלם דפשוט
שלא היה מושג משום דלית
אין הבעלים משלמים כופר

ונימא רבי עקיבא לנפשיה והלא עצמו אין
משתלם אלא מגופו הביאהו לבית דין וישלם
לך אמר רב שמואל בר רב יצחק כשקדם
בעליו ושחטו מהו דתימא לישתלם מיניה
קמ"ל הואיל ובר קמלא הוא אע"ג דשחטיה
לא לישתלם מיניה אי הכי לרבי אליעזר נמי
כשקדם ושחטו ה"ג וסבר דלמא אית ליה
טעמא אחרינא דערדיף מהאי ונימא ליה ורבי
אליעזר נמי לישני ליה שקדם ושחטו אמר
לך התם הוא דנתכוון להרוג את הבהמה
והרג את האדם דשור לאו בר קמלא הוא
כלל דס"ד אמינא נייחייב אצטרדין קרא
למעוטי אבל הכא דמעיקרא בר קמלא הוה
לא צריך קרא אע"ג דשחטיה ולר"ע נמי
ודאי הכי הוה אלא אמר רב אסי האי
מילתא מפי דגברא רבה שמיע לי ומנו רבי
יוסי ברכי חנינא סלקא דעתך אמינא הואיל
ואמר ר"ע אף תם שחבל באדם משלם
כמותר נזק שלם משתלם נמי (א) דמי עבד]
מעלייה כתב רחמנא בעל השור נקי אמר
ליה רבי זירא לרב אסי (ב) והא תבריה ר"ע
לגזייה דתניא ר"ע אומר יכול ישלם מן העלייה
ת"ל יכושפמ הזה יעשה לו מגופו משלם
ואינו משלם מן העלייה אלא אמר רבא
אצטרדין ס"ד אמינא הואיל ומחמירי בעבד
יותר מבן חורין שבן חורין יפה סלע נותן סלע
שליש נותן שלישים ועבד יפה סלע נותן
שליש משתלם נמי דמי עבד מן העלייה
כתב רחמנא בעל השור נקי תניא כותיה
דרבא בעל השור נקי ר"ע אומר נקי מדמי
עבד והלא דין הוא הואיל וחיוב בעבד וחיוב
בבן חורין מה כשהייב בבן חורין חלקת בו
בין תם למועד אף כשהייב בעבד נחלק בו
בין תם למועד ועוד ק"ו ומה בין חורין שנותן
כל שווי חלקת בו בין תם למועד עבד
שאינו נותן אלא שלישים אינו דין שנחלק בו
בין תם למועד לא מחמירי בעבד יותר מבן
חורין שבן חורין יפה סלע נותן שלישים
נותן שלישים ועבד יפה סלע נותן שלישים
יכול יהא חייב ת"ל בעל השור נקי ינקי
מדמי עבד: **תנו רבנן** (ג) והמית איש או אשה
אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם (ד) לחייב
על האשה כאיש הרי כבר נאמר (ה) כי יגח
שור את איש או את אשה אלא להקיש אשה
לאיש מה איש יזקיקו לירשיו אף אשה

זנוקיה לירשיה וסבר ר"ע לא ירית לה בעל
שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש הלא (ו) אמר אלא בכופר
הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והוה ליה ראוי (ז) ואין הבעל נוטל
בראוי כבמוחזק מאי טעמא אמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל
וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובגזקין לא אמר ר"ע והתניא (ח)
'הכה את האשה ויצאו ירדיה נזק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל (ט) אין
הבעל נותן לירשיו אין האשה (י) נותנת לירשיה (יא) היתה שפחה ונשתחררה
או

ונימא ר"ע לנפשיה. כדאקשי ליה לרי אליעזר לעיל: **כשקדם בעליו**
ושחטו. קודם שנגמר דינו אצטרדין ליה קרא למפטריה: **אי הכי**
אמאי מוחיב ר"ע לרבי אליעזר לעיל הביאהו לבי"ד ולא חשיק
אלדעמיה דמני לשנויי ליה כשקדם ושחטו אי לית ליה טעמא אחרינא:
אמר לך ר' אליעזר שקדם ושחטו
לא אצטרדין קרא דהתם כי הרגו
שלא בכונה אצטרדין למפטריה
מכופר: **דשור לאו בר קמלא הוא**
כלל. ואי לא מיעטיה הוה אמנא
עיקר חזיונו כופר הוא: **אבל הכא**
דשור בר קמלא הוה מחילת דינו
נפטור מממון ולא חלה עליו משלומין
דליכא למימר הביאהו לבי"ד הלכך
כי קדים ושחטו נמי בלא קרא מיפטור
ולא לריך קרא: **לר"ע נמי ודאי**
הכי הוא. קושטא היא: **נשלים דמי**
עבד מעלייה. ואע"ג דמקמיל דהא
לגבי צללת אדם אין תורתם עליו
ואינו נפטור פטונת הביאהו לבי"ד
כתב רחמנא נקי: **והא תבריה רבי**
עקיבא לגזייה. דלשמעינן כהדיא
דאין משתלם אלא מגופו ואכתי
איכא למימר הביאהו לבי"ד: **הואיל**
ומחמירי בעבד. לגבי מועד: **חלקס**
זו כין סה למועד. דמועד משלם
כופר ותם פטור: **שאינו נותן אלא**
שלישים. אפילו שוה ק' מנה: **והמית**
איש וגו'. צמועד כתיב: **נזקיה**
לירשיה. ולא לבעלה: (א) **וירש אותה**.
ונתתם את נחלתו לשאריו וכו' וכו'
ונתתם את נחלתו לשאריו וכו' וכו'
ונתתם את נחלתו לשאריו וכו' וכו'

תורה אור השלם
1. או בן יצח או בת יצח
בפשע נזקה יעשה לו:
שמות כא לא
2. וכי יגח שור את איש
או את אשה ומת סקול
יסקל השור ולא יאכל
את בשרו ובעל השור
ימות: שמות כא כח
3. ואם שור נזח הא
מתקמל שלשם והועד
בבעליו ולא ישמרו
והמית איש או אשה
השור יסקל וגם בעליו
ימות: שמות כא כט
4. ואם אין אחיח לאביו
ונתתם את נחלתו
לשאריו הקרב אליו
משפחתו וירש אותה
והיתה לבני ישראל
חלקת משפט כאשר
צוה יי את משה:
דמכר כו יא

הגהות הב"ח
(א) גמ' אין הבעל נותן
לירשיו. כ"כ פירוש א"ט אין
הבעל קיים נותן המזיק
דמי ולדות לירשיו ולא
לקחה ואם אין האשה
קיימת נותן המזיק נזק
ונער לירשיה אלא דלפי
בשאר חזקין דלאו ספק
נמי הוה נזקיה לירשיה ולא
לבעל (והשאר מסר):

גליון הש"ס
גמ' לחייב על האשה
כאיש. ע"י לעיל טו ע"א:
שם הואיל ואין בו גזעין
דף מג ע"א:

מוסף רש"י
אף תם שחבל באדם
משלם כמותר נזק
שלם. אם חבל אדם כשור
מס ותם באלם ושמו כ"ד
מגלה שחבל שור באלם
יותר ממגלה שחבל באלם
כשור משלם בעל השור
אומו ערף (ועל ה.)
בעל השור משלם אומו
מותר נזק שלם (ערבין
י.) והא תבריה ר"ע
לגזייה. למה אגרוסו.
כדלמך כשהדרין בע"ק
(א) חייב למיחיה וקם
(ב) ע"ל ה.) ואין הבעל
נוטל בראוי. כגון שמתה
אשתו ואמר ק' מת אפי'
דמנה וו לרישה לא אלו
היפה קיימת. כבמוחזק.
ירשה סה"א מוחזק כבר
קודם מיתתה כגון שמת
אביה ואמר ק' מתה היא
(ושב"ט ב"ב ק"ג).

גרושה

א) (פסמי ד' לה) ב"ב דף קכ"ד: ח"ף קפה: ב) לעיל דף ע"ו: (מבנות מא.), א) ולקמן ק"ו. מבנות מא.; ד) ולהם בשלהם: רש"י, ה) ובי"ב קכ"ד: ו) פ"א ל"ג, ו) י"ל דפשיטתא ש"א לאני. מהר"ם: ח) (במ"ב: דפ"י).

גליון הש"ס

גב' גרושה נמי תפלוג ברי' ולדות. ק"ל דהא נל"י וקשה על הישאל דהא בעל טמן לורשו תפלוג הא דמי ולדות דמי ש"א אלמנה גרושה לענין ז' וע"פ:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה כ"כ דלמך כ"ו ה"ב ב"ו כ"ב ללפקי מניחם ה"ר"מ אלל בעלתא כ"כ (וע"י הגר"א דה"ב פ"ו ס' פק"ה):

מוסף רש"י

זכה. החולל נמה שבדו, ואפילו לאחר מיתת הבר חבל זה וזה כה ילקחו ח"ט. גב' קרקע. בעל חוב, יש לו. לנכר פי שנים. דהאי קרקע אשתענד לאהובין בחייו ונמי שהיה לו במשכון דמי וחשבוני ליה מוחזק לטול הכבוד פי שנים (רשב"ם ב"ב סכ"ד). גב' מעוה אין לו. דמלה להולאה ונתנה והי מעוה אחריני נינהו ויחלו לא חזוקים כפייה (ש"ס). גב' מעוה יש לו. שהי מעוה הליהו ועמעום חשבוני ליה מוחזק. גב' קרקע. נחוב מלה אפיהו, אין לו. לנכר פי שנים דמעוה הליהו ולא קטנר המית שוריי קרקע (ש"ס). המית שוריי קופלא מוחזק (בחובות ח"ט). את עבדו של פלוני. והיני חייב שלשים על פי עצמו. קטנר מצומ. דקנח נינהו, שאפילו אין יפה דינר טמן שלשים (ש"ס).

או גיורת. מעוברת מגר ומתו שניהם פטור מן הכל שהיא קודם הואיל ואין להו יורשין כל הקודם בשלהי וזהו שישנו בידו קודם לכל אדם אבל ישראלית מעוברת מישראל אפילו אין להם בנים יש לה יורשין לירש חלקה ויש לו יורשין לירש חלקו. דוקא בשמחרה קודם חבלה אבל היהת שפחה כשחבל בה חייב בכל אפילו דמי ולדות וימן אלף לנעלים שלה כדלמרינן לקמן בשור שנגח את הפרה (דף מט.).

למחר ליה חמרתא מעוברתא אוקת מינאי: **גרושה.** עסקינן ומש"ה נותן ליורשה שגרישה אחר הפגלה: **בעל האשה.** אבועל הקפיד: **ונוקמה לרבה כו.** למא להו לרבה ולר"ג לנוקמה בגרושה לוקמה מר כדאית ליה ומר כדאית ליה ביש נוחלין) נוקמה לרבה כגון שגבו ב"ד מעות מן המזיק לשלם נזק ועבר ואע"פ שנחמיב לה מחיים לא עדיף ממלוה בעטר: **דאמר רבה גבו.** יורשין קרקע במלוה שהלוה אביהם יש לו לנכר פי שנים דהוה ליה כמוחזק דהאי קרקע אשתענד ליה לאהובין: **גבו מעוה אין לו.** פי שנים דלאו הני מעוה הניח אביהו והוה ראוי: **ור"ג אמר גבו מעוה יש לו.** דכמוחזק דמי שהרי מעוה הלוה אביהם ומעוה נטלו: **גבו קרקע אין לו.** דקרקע לא הניח אביהם והוה ראוי. והכא נמי לוקמה ר"ג כגון שגבו קרקע דהוה ראוי: **אמרי הני מיני.** דלפלוג רבה ור"ג ביש נוחלין: **אליבא דבני מערבא.** דשלחו כבור נוטל פי שנים במלוה ולא צריכת ואוקימנא אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי דאמרי אין כבור נוטל פי שנים בשנח ששכחו נכסים לאחר מיתת אביהן דאי רבי אפילו צריכת נמי שקיל פי שנים דשנחא דממילא הוא ופרשוה רבה ור"ג להא דבני מערבא דאמרי לרבנן כבור נוטל פי שנים במלוה מר גבנו מעוה ומר גבנו קרקע: **וכי אמרי הכא.** בגרושה ולא מוקמינן לה כהני: **כרבי.** דלמך כבור נוטל פי שנים בשנח דכמוחזק דמי וכ"ש במלוה דכמתן דבגיבא דמי לא שנא גבו מעוה הלכך אי לא דגרישה שקיל דבעל כבור ומיהו ככופר אפילו רבי מודה דראוי הוא דהואיל ואין צו שום חייב מחיים לא הוה שנחא דממילא: **ה"ג [א] ה"מ לבני מערבא אליבא דרבנן כי קאמר הכא כרבי:** שור שלא בכוונה פטור מסקילה דמתן במתני' (לקמן דף מד). נתחייב אלת את בהמה כו' ולפליגי לה בגמרא [ש"ס]: כמייתת בעלים כן מיתת השור: **אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר.** ור"א דלמך לעיל (דף מא.) אין דיני אלף כמתכוין להרוג כו' פליג עליה דמדליתערין קרא למפטריה נחם שלא בכוונה מכלל דמועד שלא בכוונה (כ"ב) כופר הוא ועוד ממתינן בהדיא מתא לקמן דפליגי עליה דקתני מועד שלא בכוונה) פטור מיתהו וחיב ככופר ורבה אקרא סמיך ומוקמינן למתני' דלקמן כותיה דהאי דקתני מתני' פטור מוכפר ומסקילה קאמר: **או שורו של פלוני.** בעוועד אוקימנא בפירקא קמא [ו'ו]. קתני מיתה המית שורי את פלוני משלם ע"פ עלמו: **מאי לאו כופר.** ואע"ג דאין השור בסקילה שהרי הודה ואמרו כמייתת בעלים כן מיתת השור וארס בהודאתו אינו נהרג: **לא דמים.** הא דקתני משלם לאו במורת כופר דניכפי כפרה דאפילו לא משלם נמי בגון אי לית ליה נכפי לאו בכלל עונש הוא דאין כופר בלא סקילה דשור אלף היכא דאית ליה נכפי ע"כ משלם דמים דלא נגרעה מיתה ממוקן דאלו אוקיה אע"ג דאניו בסקילה בעי לשלומי ליה פחת דמיו ה"נ משלם דמיו ליורשו: **אינו משלם ע"פ עלמו.** דשלשים של עבד קנס הן: **ואי דמים.** כלומר ואי ס"ד יש תורת נזקין להיכא דקטליה וע"כ כי היכי דכן חורין במקום שאין כופר משלם דמיו עבד נמי במקום שאין קנס משלם דמיו ואמאי קתני דלא: **שנויאי דמיקא.** בתרי טעמא: מיהו

פי ענמו ומשלמו כמורת דמים אבל עבדו של פלוני תשלומין שחיבו הכתוב דהיינו שלשים של עבד לעולם לא ישלם על פי ענמו: **או גיורת זכה אמר רבה בגרושה וכן אמר ר"ג בגרושה אמרי.** גרושה נמי תפלוג ברי' ולדות אמר רב פפא התורה וכתה דמי ולדות לבעל אפילו בא עליה בנות מאי מעמא אמר קרא יכאשר ישית עליו בעל האשה ונוקמה לרבה כגון שגבו מעוה ולר"ג כגון שגבו קרקע (דאמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעוה אין לו ור"ג אמר גבו מעוה יש לו גבו קרקע אין לו אמרי הני מיולי לבני מערבא אליבא דרבנן כי קאמרי הכא כרבי: אמר ר"ש בן לקיש שור שהמית את העבד שלא בכוונה פטור משלשים שקלים שנאמר כ"בס"ף שלשים שקלים יתן לאדונו והשור יסקל כל זמן שהשור בסקילה הבעלים משלמין שלשים שקלים אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין שלשים שקלים אמר רבה שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור מכופר שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר אין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר איתביה אבוי ההמית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם ע"פ עצמו מאי לאו כופר לא דמים אי דמים אימא סיפא המית שורי את עבדו של פלוני אינו משלם על פי עצמו ואי דמים אמאי לא אמר ליה יכולנא לשנויי לך רישא דמים וסיפא קנס מיהו שנויאי דחיקא לא משנינא לך אידי ואידי דמים מיהו

גרושה נמי תפלוג ברי' ולדות. דקס"ד דלא אקרי בעל האשה אלף כשהאשה מחמיו וק"ק דמאי פריך דתפלוג דמי ולדות אטו ולדות נררי נינהו דוכיה בהו דהכי פריך לקמן (דף מט.). דבעל גופיה לא הוה זכי בהו אי לאו דאשכחן דמי ליה רחמנא ולמא לא אשכחן דמי:

אפילו בא עליה בזנות. גירושאמי בעי ר"ע זא על אמו זא על אחותו יכול אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל אטו שראי לקרות בעל יזאו אלו שאינם ראויים לקרות בעל: **ונוקמה דרבה כגון שגבו מעוה.** הוה מצי למימר לרבה

אליבא דנפשיה לוקמיה זין גבנו מעוה זין גבנו קרקע דנכסף גט פשוט (ב"ב דף קע"ה): מוכח דל"ל אליבא דנפשיה אפילו גבו קרקע אין לו דשעבודא לאו דאורייתא אלף לא מש לקרקע כל כך ולהאריך שיהיה זריץ להקשות היא דשעבודא לאו דאורייתא אהאיא דגבו קרקע יש לו ולמרט: **ולר"ב נחמין שגבו קרקע.** פי' כגון שגבו נמי קרקע ולא זא למעוטי מעוה דהא דחשיב התם ר"ג מעוה כמוחזקין היינו גבי מלוה כדפ"ה משום דזווי היכי חווי שקיל אלף הכא לא שייך האי טעמא ור"י מפרש לפי שדך בני אדם לפרוע מעוה חשיב ר"ג מעוה מוחזקים: **אמר רבה שור שהמית בן חורין.** כר"ע ס"ל דלר"א דהאי חייב כדלמרינן לעיל ואזי דפריך סבר דאפילו ר"ע מודה דחייב כופר מועד שלא בכוונה מאס כופר לרבות שלא בכוונה בעל השור נקי לדמי עבד ולא בעי לאוקמי נקי לחאי כופר שלא בכוונה היינו משום דמאס כופר לא מרבינן אלף דשאל בכוונה מחייב ככוונה והיינו דוקא מועד דמחייב ע"פ עדים ככוונה אלף חס ע"פ עדים ליכא כופר בכוונה משום דהביאהו לז"י וישלם לך שלא בכוונה נמי או ע"פ עלמו ליכא לרביי מהא כופר ולהכי פריך שפיר ר"ע לר"א אפילו לאזי דמכא הביאהו לז"י וישלם לך יש לפוטרו אפילו שלא בכוונה בלאו קרא דנקי וכן (אמר) רב דימי א"ר יוחנן לקמן דלמך חס כופר לרבות כופר שלא בכוונה אפילו לר"ע נמי קאמר ה"י דלפריך אזי וכו' ושמואל דפליגי נמי לקמן (דף מד). אמתני' דשור שהיה מתחזק בכופר שלא בכוונה נראה לר"י אליבא דר"ע פליגי והא דליתוחב רב מנציתא דמיתא תניא כותיה דשמואל ומיוצבא דרב או מיוצבא דרבה לגירסת רשב"ס י"ל דחשיב ליה גמרא תיוצבא גמורה משום דאיידי כפיפא רבי יהודה ור"ש שהם תלמידי ר"ע כדלמרינן בסנהדרין (דף פו.) וכולן אליבא דר"ע וציבנות (דף סג.) נמי אמר עד שצב ר"ע אלף רבוחיו שדירוס ושנה להם ור"א ס"ל דליכא כופר שלא בכוונה בלא ריבוי דאס כופר ולהכי אקטרין קרא דנקי למעוטי חס שלא בכוונה מחאי כופר ואח"ל דמרביא דאס כופר נפקא ליה כופר שלא בכוונה נמי לר"א ז"ל דבהך סברא דפריך) לא מרבינן מאס כופר שלא בכוונה אלף היכא דליכא כופר בכוונה פליג איהו אדר"ע: **מאי לאו כופר לא דמים.** וא"ת למ"ד (לעיל דף מ.) כופר דמי נזק מאי איכא זין דמים לכופר ונראה לר"י כגון שמת המזיק דאין כפרה לאחר מיתה כמו חטאת ואשם דאין באין לאחר מיתה אלף דמים משלם ולפי"ו חמורה שלא בכוונה מכוונה והכי נמי יש חומרא אחרת שלא בכוונה מכוונה למ"ד כופר דמי מזיק דפעמים שהנזק שוה יותר מן המזיק ועוד י"ל דנפקא מינה זין דמים לכופר דדמים יכול לתחול וכופר אין יכול לתחול ואי הוה פשיטא לן דכופר שלם אמר רחמנא ולא חזי כופר הוה נ"מ נמי להא: **רישא דמים וסיפא קנס.** ממה מה תירוק הוא זה ואומר ר"י דמאי ליישב פירוש המשנה קן המית שורי את פלוני הרי זה משלם תשלומין שחיבו הכתוב כגון כופר על

1. וכי יצאו אנשים ונגפר אשה ויהי יצאו ויגדיה ולא יתיה אסון עגוש יעבש כאשר ישית עליו בעל האשה ויקחו בפלליים: שמוה כא כב 2. אם עבד יגח השור או אמה כסף שלשים שקלים יתן לאדונו והשור יסקל: שמוה כא לב 3. ואם שור נגח הוא מתחיל שלשם והוער בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו שמוה כא כט יתור:

אשור שלא בכוונה. על פי עדים לשלם דמים כיון דשורו שלא ככוונה אע"פ שאין יכול לנצח נשום ענין לידו כופר וקנס משלם דמים אם כן נצח נמי משלם דמים אע"פ שאין יכול לנצח נשום ענין לידו כופר ולאו דוקא אשור שלא ככוונה דכ"ש אשור ככוונה דלא ככוונה פשיטא ליה ללא משלם דמים היכי דייק מההוא דענד כפות לו דפטור דלמא ההיא ככוונה ודוקא אליבא דמ"ד אשור משום ממונו פריך דהיא דומיא דשור אבל למ"ד אשור משום חזיו היינו אלס המזיק: וכו'

מוסף רש"י

היה גדי כפות לו. לגדש, ועבד סמוך לו. לגדש, ונשרף עמו חייב. אגדי ואגדיש לפי שאין לו דין מיתה כשכיל העבד שהיה לו לגדות (דע"ר בב). חייב על הגדי, דכעלי חייב נמי לחברו מלו הקמה, ומשום דקס ליה דברכה מניה ליכא למפטריה דלמי חייב מיתה על העבד דהואיל ולינו כפות היה לו לגדות, ופטור עליו ממיטה ומשולחין (קמח סא). עבד כפות לו וגדי סמוך לו כר' פטור. אפילו על הגדי ועל הגדש, דחייב מיתה על העבד, דכתיב (שמות כא) וקס יקם, וקס ליה דברכה מניה, ואפילו לא נתרו בו ששני נהרג, הא קי"ל דחייב מיתה שנגנן פטורין, ונגדי לא שני לו בין כפות לשאר כפות, ואידי דנקט בעבד נקט בגדי (קמח סא) וכע"ז יע"ר בב). ואיכא דלמחי בגדי נמי דוקא נקט סמוך פטור, דהיה לו לגדות, והכי קאמר היה עבד כפות לו או גדי סמוך לו פטור, ואע"פ דפשיטא כשלי פק שני (כא) שורו כמותו, דלס הניח גחלת עליו ונשרף חייב, הניח הוא דהניח על בני שור, דלא היה לו לשור לטול, אבל הכי היה לו לגדות (קמח סא).

מיהו בן חורין דמשלם כופר ע"פ עצמו והיכי דמי דאי אתו אסיהו ואסיהו ביה דקמל ולא ידעי אי תם הוה אי מועד הוה ואמר מריה דמועד הוא דמשלם כופר על פי עצמו היבא דליבא עדים משלם דמים גבי עבד שאינו משלם קנס ע"פ עצמו והיכי דמי דאי אתו

עדים ואסיהו ביה דקמל ולא ידעי אי תם הוה אי מועד הוה ואמר מריה מועד הוא לא משתלם קנס ע"פ עצמו היבא דליבא עדים לא משלם דמים מתיב רב שמואל בר רב יצחק כל שחייב בבן חורין חייב בעבד כן בכופר בין במיתה כופר בעבד מי איבא אלא לאו דמים איבא דאמרי מותיב לה והוא מפרק לה איבא דאמרי אמר ליה רבה הכי קתני כל שחייב בבן חורין ככוונה על פי עדים כופר חייב בעבד קנס וכל שחייב בבן חורין שלא ככוונה ע"פ עדים דמים חייב בעבד שלא ככוונה על פי עדים דמים א"ל רבא אי הכי אשור שלא ככוונה ע"פ עדים נשלם דמים ומנא ליה לרבא דלא משלם אילימא מדתנן ^אהיה גדי כפות לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור האמר ריש לקיש כגון שהצית בגופו של עבד דקס ליה דברכה מניה ואלא מהא דתניא ^בחומר באש מבבור שהאש מועדת לאכול בין דבר הראוי לה בין דבר שאין ראוי לה מה שאין כן בבור ואילו שהאש משלמת שלא ככוונה דמים מה שאין כן בבור לא קתני דלמא ^אתנא ושייר אלא רבא גופיה אבעויי מבועיא ליה אשור שלא ככוונה מי משלם דמים או לא מי אמרינן גבי שור הוא דבכוונה משלם כופר שלא ככוונה משלם דמים אבל אשור דבכוונה לא משלם כופר שלא ככוונה נמי לא משלם דמים או דלמא כיון דגבי שורו שלא ככוונה אע"ג דליבא כופר משלם דמים גבי אשור נמי אע"ג דבכוונה לא משלם כופר שלא ככוונה מיתה משלם דמים ולא ידעינן תיקו: כי אתא רב דימי א"ר אביו אלא מעתה עבד נמי מה ת"ל ^אאם עבד לרבות עבד שלא ככוונה כעבד ככוונה וכי תימא הכי נמי והאמר ריש לקיש שור שהמית את העבד שלא ככוונה פטור משלשים שקלים א"ל ^בגברא אגברא קא רמית כי אתא רבין א"ר יוחנן עבד מה תלמוד לומר אם עבד לרבות עבד שלא ככוונה כעבד ככוונה ולריש לקיש נמי נימא מדעבד אם עבד לא דריש כופר אם כופר נמי לא דריש אמרי לא עבד אם עבד לא דריש כופר אם כופר דריש ומאי שנא עבד אם עבד לא כתיב במקום תשלומין כופר אם כופר כתיב במקום תשלומין: וכן או בבח: ת"ר ^אאו כן יגח או בת יגח לחייב מה הקטנים כגדולים והלא דין הוא והואיל וחייב אדם בחייב שור באדם מה כשחייב אדם באדם לא תחלוק בו בין קטנים לגדולים ועוד קל וחומר הוא ומה אדם באדם שלא עשה בו קטנים כגדולים חייב בו על הקטנים כגדולים שור

מיהו בן חורין. דלשכתן ביה כופר ע"פ עצמו: והיכי דמי כגון דאסו סהדי כו'. להכא ולאי משלם כופר דכופר כפרה ולא קנסא דליפטור משום הודאת עצמו והיכא דליבא עדים כלל הוא דפטורא מכופר משום גזירת הכתוב דלחין השור כסקילה והכא הכי השור כסקילה כהעדאת העדים דלא נמי תס הוי בר סקילה הוא הלכך היכא דליבא עדים כלל דלמי בר כופר משלם דמים. אבל עבד דלא משכמת ביה קנס ע"פ עצמו דלא נמי אתו סהדי ואמרי קטל עבד ולא ידעינן אי תם אי מועד ואמר מריה מועד הוא דפטור מתקנס אע"ג דהשור כסקילה ואפילו תם כדלמרינן לקמן כל שחייב מיתה בבן חורין חייב בעבד מיהו מודה דקנס פטור הלכך כי ליבא עדים כלל אפילו דמים לא משלם: אלא לאו דמים. וקמחי כל שחייב בבן חורין חייב בעבד וכיון דלמרת בן חורין ע"פ עצמו משלם דמים אמאי קתני לגבי עבד אינו משלם ע"פ עצמו: הכי קאמר כל שחייב כו'. הכי פירושא דכרייתא דקמחי כל לאו כמודה מפי עצמו (א) קאי אלא כהעדאת עדים כפתם כל באי לביד והעדאת עדים ליכא מידי דמחייבת בבן חורין דלא מחייב בעבד והכי קאמר כל שחייב בבן חורין ככוונה ע"פ עדים כופר כלומר כל שחייב בבן חורין כופר כגון ככוונה וע"פ עדים חייב נמי בעבד ככוונה ע"פ עדים קנס שלשים דהא השור כסקילה וכל שחייב בבן חורין דמים והיכי דמי כגון שלא ככוונה ע"פ עדים חייב נמי בעבד דמים אכל ע"פ עצמו אע"ג דבבן חורין משלם דמים בעבד פטור כדלמחן הואיל ומלניו חילוק בע"פ עצמו בין כופר דבן חורין לקנס דעבד אבל בעדים שלא ככוונה לא לשכתן חומר ככופר מנבקנס דהכא והכא פטור הלכך לגבי דמים תרוייהו כי הדדי נינהו: אי סכי. דשורו שלא ככוונה ע"פ עדים דלמיה בתורת כופר משלם דמים כיון שיש דמים למיתת אדם במקום שאין כופר וקנס אשור נמי דלמיה בתורת כופר לשלם דמים שלא ככוונה דהא ישנה בתורת מוקין ומיהו ככוונה פשיטא לן דפטור דקס ליה דברכה מיניה: היה גדי כפות לו. לגדיש: חייב. אגדי ואגדיש ופטור על העבד

(א) לעיל דף כב: לקמן דף סא: (ב) לעיל דף י. ע"ש. (ג) וסוה יד. ושי"ג. (ד) ופעמי ד: ושי"ג. (ה) כפי"א: צו.

תורה אור השלם

1. אם כפר יחשת עליו ויתן פדיו נפשו ככל אשר יחשת עליו: שמות כא ל
2. אם עבד יגח השור או אמה פסח שלשים שקלים יתן לאדוני והשור יסקל: שמות כא ל
3. או כן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו: שמות כא ל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכי קאמר וכו' מפי עצמו קאמר אלא כהעדאת: (ב) ד"ה אכל אש וכו' לא משלם דמים מהא:

שור שנגח ד' וה' פרק רביעי בבא קמא

מד.

עין משפט
גד מצוה

(א) ר"מ מ"ו. (ב) ולקמן
מה: (ג) דלמיהו הו' שפיר
בדיניהו ח' שנתכוין להרוג
את זה והרג את זה, ו
(ד) לקמן מה: (ה) ו'ל כ'אש,
(ו) ולעיל מה: (ז) ו'ל
רבי: (ח) ר"מ מ"ו.
(ט) ר"מ. (י) ו'ל דרבה.

שור באדם שעשה בו. שור קטן ההורג כשור גדול ההורג *
שור בן יומו קרוי שור דכתיב (ויקרא כג) שור או כשב כי יולד:
אינו דין שחיב. זו סקילה על מינוק קטן כעל אדם גדול: **שן**
חיב. זנוקין ארבעה דברים שהשור פטור מהן וזנוק לא חשיב
דהא שור נמי זנוק משלם: **ס"ל בן**
וכס. קטנים משמע לעיל מיניה
כתיב והמית איש או אשה: **ואין לי**
אלא ממועד. דקרא זנוק כתיב:
לא חלקת בין סס למועד. לענין
סקילה: **שפורע כחן זנוקין.** לאס
הויקו משלמין: **יפה כחן.** * דחיש
שורה וקטן פגיעתן רעה המובל בהן
ויז והן שחבלו באחרים פטורין:
חיי דנין קל מחמור. תם ממועד:
להחמיר. על הקל דימא כי היכי
דחמור חייב קל נמי חייב דקדרשת
תם ממועד זמה מנינו דקתני חייב
באיש ואשה וחייב בגן וזבא זנוק
דהא חיוב דגן וזבא זנוק הוא
דכתיב וקאמרת מה חיוב דאיש
ואשה (זנוק) עשה זו תם זנוק
אף בן וזבא נעשה זו תם זנוק
ואשתכח דקא ילפת תם ממועד דאי
לא אשתכח חיוב דגן וזבא זנוק לא
הוה ילפת ליה תם מאיש ואשה
דהא זנוק גופיה אי לאו דרביננהו
קרא לא מית לאחייניהו מדינא לעיל:
אם החמיר. הכתוב בגן וזבא *
ואשה זנוק כחן לך שהרי חמור
הוא לענין כופר: **נחמיר.** אן מדינא
נתם הקל זנוק: **אם אמרת באיש**
ואשה. כלומר וק"ו דדרשת נמי
בסיפא פירכא הוא דאם אמרת באיש
ואשה כו. ל"א וכי דנין קל וזנוק
בן וזבא שפטורין מן המצות מאיש
ואשה זה שמעתי וראשון מלאכי וכשר
הוא מן האחרון דהכי פשיטא ליה
הך קולא ודך חומרא דקמתמה וכי
דנין כו' והא תנא אשכח חומרא בגן
ובת דיהא כחן זנוקין מאיש ואשה:
ס"ל או בן יגח או בת יגח. יגח יגח
תרי זמני דריבנה לה נגיחה למועד

שור באדם שעשה בו קטנים כגדולים אינו
דין שחיב על הקטנים כגדולים לא אם
אמרת אדם באדם שכן חייב בארבעה דברים
תאמר בשור שאינו חייב בד' דברים ת"ל
'או בן יגח או בת יגח לחייב על הקטנים
כגדולים ואין לי אלא במועד' בתם מנין *
דין הוא הואיל וחייב באיש ואשה כבן ובת
מה כשהייב באיש ואשה וחייב כבן ובת
תם למועד אף כשהייב כבן ובת לא תחלוק
בו בין תם למועד ועוד קל וחומר מה איש
ואשה שכן הורע כחם בזנוקין לא חלקת בו
בין תם למועד אף כשהייב כבן ובת לא תחלוק
אמרת וכי דנין קל מחמור להחמיר *
אם החמיר במועד החמור תחמיר בתם הקל
(ועוד) אם אמרת באיש ואשה שכן חייבין
במצות תאמר כבן ובת שפטורין מן המצות
ת"ל או בן יגח או בת יגח נגיחה * בתם
נגיחה במועד נגיחה למיתה נגיחה לזנוקין:
מתני' 'שור שהיה מתחכך בכותל ונפל
על האדם נתכוין להרוג את הבהמה והרג
את האדם לכבועני' * והרג בן ישראל
לנפלים והרג בן קיימא פטור: **גמ'** אמר
שמואל בפטור ממיתה וחייב בכופר ורב אמר
פטור מזה ומזה ואמאי הא תם הוא * כראמר
רב במועד ליפול על בני אדם בבורות הכא
נמי במועד להתחכך על בני אדם בכתלים
אי הכי בר קטלא הוא בשלמא התם
ידחוא ירוקא ונפל אלא הכא מאי איכא
למימר הכא נמי במתחכך בכותל להנאתו
ומנא ידעינן דדבתי דנפל קא מתחכך ביה
ואכתי

וכי דנין קל מחמור. פ"ה דך פירכא דנין ראשון דדנין שני
דק"ו דאיש ואשה שהורע כחן זנוקין לא דנין קל מחמור דאפילו
אי לא הוה כתיב מועד כלל הוה ילפינן זבאי קל וחומר אע"ג דבכ"ו
נמי קאמר לא חלקת האי לישנא לאו דוקא ולכן אנטרין לא תם
אמרת לעשות פירכא דנין שני שהוא
ק"ו: **נגיחה** זנוקין. אנטרין
לכבות זנוק משום דרשינן בסיפיה
דהאי קרא זנוקין דהמניח (לעיל דף
ג.) כמשפט שור זנוק וכן בסוף
פרקין לענין שמירה מעולה דזנוקין
דריש מלא ישמרתו אע"ג דלא ישמרתו
גבי מיתה כתיב: **והא** תם הוא.
לא זכוי למימר דמתני' כר"י הגלילי
דמוציא שמואל מתני' בהפריה (לקמן
דף מה:). גבי היה אצוי או זנוק בתוכו
דמאי דוחקיה דשמואל לאוקמי
מתניתין כר"י הגלילי ומה פלוגתא
הוה שייך זבא דהוה פליגי רב ושמואל
מתני' כמאן ועוד דריש דמתני'
דקתני מועד דמשלם כופר ותם פטור
מן הכופר לא אמאי כר"י הגלילי והא
דלא מוקי שמואל מתני' דלקמן במועד
ליפול על בני אדם זנוק כדמפרש
מילתא דהכא זנוק דמתחכך על
בני אדם זכאליס משום דההוא לא
שכחא כי האי: **והא** תם הוא.
המקשן סבור שמתחכך זכאליס להפילו
ולא מתכוין להפילו על בני אדם
דא"כ לא היה פטור ממיתה ועל זה
מקשה והא תם הוא שאפילו עשה כן
כמה פעמים והרג בני אדם שלא
בכוונה אין מועד להרוג אדם *
לעיל מדלא אשכחן מועד שמתכוין
להרוג אלא בהמה והרג את האדם
ומשני במועד להתחכך על בני אדם
פירוש שמתחכך להנאתו כדמפרש
ואזיל דהו מועד מתחילתו והו
לאורכיה וז"ל ומי דוחקין לשמואל
לומר שחייב כופר יעמידנו שמתכוין
להפיל הכותל ולא נתכוין להפילו על
בני אדם ופטור גם מכופר לפי שהוא
תם וי"ל דלרב ושמואל משמע להו

הגהות הב"ח

(א) גמ' בתם מנין והלא
דין הוא: (ב) ר"ש י"ב
אם אמרת וכי לישנא
אחריה ובי דנין קל
מחמור בן וזבא:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שור באדם וכו'
הוא שור בן יומו קרוי
שור. לקמן סה ע"ב:
שם ד"ה יפה כחן דריש
שורה וקטן וכו'. לקמן פז
ע"ב: תוס' ד"ה והא תם
הוא הפקשן כו' כר"י
לעיל. דף מה ע"ב ד"ה
מלאכי:

ולתם למיתה ולזנוקין: **פטור ממיסה.** דהא לא נתכוין דאמרינן לקמן
(ע"ג) כמיתת בעלים אם הרג כן מיתת השור שהרג: **וחייב בכופר.**
דדרשינן (וכופר אם כופר [שמות כא] להביא שלא בכוונה: **ורב אמר פטור מזה**
ומזה. כדריש (ר"ב) לעיל [מג.] השור יסקל וגו' כל זמן שהשור בסקילה
בעלים משלמין כופר: **והא סה הוא.** אפילו למאן דדריש אם כופר
ה"מ למועד שלא בכוונה והאי תם הוא בזיכור זה: **זנוק ליפול על**
בני אדם בכורות. לקמן זנוק שנגח את הפרה (דף מה:): **בשלמא**
הסס. גבי שור שנפל על האדם צבור איכא לתרוי' כדמחזינן התם
דהאי דלא קטלינן ליה בנגיחות ראשונות כגון דחוא ירוקא ונפל
שלא בכוונה על זה שראה עשב בתוך פי הצור וזא לאוכלה
ונפל: **אלא הכא.** הואיל ומועד לכך מאי שלא מתכוין איכא:
הכא נמי. דחזינן ליה דמתחכך להנאתו ולא להפילו עליו:
ואכתי

לישנא דמתני' דקתני ונפל על האדם שלא היה מתכוין להפילו אלא
ממילא אירע שנפל ע"י שהיה מתחכך בו להנאתו ולכן קאמר שמואל
היכא דמתחכך זכאליס כדמשמע לישנא דמתני' דפטור ממיתה
וחייב כופר ורב אמר פטור מזה ומזה כדמשמע לישנא דפטור
שפטור לגמרי והמקשן היה סבור דהא דנקט דמתני' ונפל על האדם
ולא קתני להפילו משום דלא מתכוין להפילו על האדם מיירי אבל
מ"מ שמתכוין להפילו ושלא על האדם משמע ליה שמיירי:
הבא נמי במתחכך להנאתו. תימה דהכא אמר רב דפטור מזה
ומזה ולקמן בהפריה (ד' מה:). מוקי רב מתניתין דקתני
משלם הכופר זנוק ליפול על בני אדם זכאליס וזווא ירוקא ותיקין
רבינו תם דלקמן הו רגל זכאליס כשמיני עמנו צבור כדי לאכול
הירק שצבור יודע שמתמעך האדם כמו רגל שדרסה ע"ג מינוק
שיודע שיהרוג החינוק ולפיכך משלם כופר אע"פ שאין השור בסקילה
הואיל ואינו מתכוין להיך דילפינן רגל זכאליס מקרן זכאליס (שלא בכוונה) שאלו
יודע שיפול הכותל על האדם לפיכך פטור מן הכופר כקרן שלא בכוונה ומועד
דכדבר שנעשה מועד מתחילתו כגון שן ורגל והא דפריך לקמן כדמוקי לה
במועד ליפול על בני אדם זכאליס אי הכי בר קטלא הוא דייק
ממתני' דקתני משלם הכופר ולא קתני חייב מיתה ומשלם הכופר משמע
דפטור הוא מן המיתה ורש"י פירש כל הסוגיא דלקמן בע"א אבל
דוחק הוא ושם אפרש בע"ה ועל פי ר"ת נמי קשה דפטור רגל זכאליס
לדרוס על הכלים כלא נתכוין להיך וזה אי אפשר דעל כרחך לאו
בכוונה היך חייביה רחמנא דאי בכוונה היך א"כ היינו קרן והואיל
וכן על כרחך ליכא למילף זנוקין מקטלא לענין כוונה ורבינו
שמואל מלא בספר ישן דלא גרמינן מילתא דרב דפטור מזה
ומזה ולקמן גרסינן תניא כוותיה דשמואל ומיזבא * דרב דפטור
לעיל מכופר כשאין השור בסקילה:
הוה

זכאליס וזווא ירוקא ותיקין רבינו תם דלקמן הו רגל זכאליס כשמיני עמנו צבור כדי לאכול
הירק שצבור יודע שמתמעך האדם כמו רגל שדרסה ע"ג מינוק
שיודע שיהרוג החינוק ולפיכך משלם כופר אע"פ שאין השור בסקילה
הואיל ואינו מתכוין להיך דילפינן רגל זכאליס מקרן זכאליס (שלא בכוונה) שאלו
יודע שיפול הכותל על האדם לפיכך פטור מן הכופר כקרן שלא בכוונה ומועד
דכדבר שנעשה מועד מתחילתו כגון שן ורגל והא דפריך לקמן כדמוקי לה
במועד ליפול על בני אדם זכאליס אי הכי בר קטלא הוא דייק
ממתני' דקתני משלם הכופר ולא קתני חייב מיתה ומשלם הכופר משמע
דפטור הוא מן המיתה ורש"י פירש כל הסוגיא דלקמן בע"א אבל
דוחק הוא ושם אפרש בע"ה ועל פי ר"ת נמי קשה דפטור רגל זכאליס
לדרוס על הכלים כלא נתכוין להיך וזה אי אפשר דעל כרחך לאו
בכוונה היך חייביה רחמנא דאי בכוונה היך א"כ היינו קרן והואיל
וכן על כרחך ליכא למילף זנוקין מקטלא לענין כוונה ורבינו
שמואל מלא בספר ישן דלא גרמינן מילתא דרב דפטור מזה
ומזה ולקמן גרסינן תניא כוותיה דשמואל ומיזבא * דרב דפטור
לעיל מכופר כשאין השור בסקילה:
הוה

בא מ"י מ"י מ"י מהל' מוק
ממון הלכה ט סמך
עין סו:
בבבגד דה מ"י סס
הלכה י והלכה יג:

תורה אור השלם

1. או בן יגח או בת יגח
במשפט הזה יעשה לו:
שמות כא לא